

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۹/۱۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۲۵ صفحه ۱۷۳ تا ۲۰۶

الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

جعفر شیرازی^۱

چکیده

نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) با هدف نفی طواغیت و استکبار، اجرای احکام اسلامی، زمینه‌سازی ظهور منجی بشریت، سعادت دنیوی و اخروی بشر در ایران و جهان بنا گذاشته شد عوامل پیروزی آن رهبری، مردم و دین محوری و موانع آن دشمنان انقلاب و استکبار جهانی هستند. حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در بیانات مکرر و مستمر در طول عمر این نظام مقدس، بر بصیرت، دشمن‌شناسی و ذکر تبعات عدم شناخت دشمن توسط مردم در امنیت نظام اسلامی تأکید دارند. شدت بیان و تعدد تکرار این موارد، نشان از اهمیت این موضوع داشته است. هدف این پژوهش دستیابی به الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) است. روش پژوهش، از نظر هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از نظر روش اجرا، کیفی و داده‌بنیاد است. در اجرا، بعد از انتخاب عنوان تحقیق و بررسی ادبیات نظری، نسبت به واژه‌کاوی از متن اصلی بیانات امامین انقلاب و تعیین داده‌های مورد نظر اقدام گردید و در وهله اول، کدگذاری باز انجام و ۱۵۰ مفهوم یا کد استخراج شد. در کدگذاری محوری با مقایسه و دسته‌بندی عناوین، تعداد ۵۵ شاخص به دست آمد. در کدگذاری انتخابی با دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی‌شده در قالب مؤلفه‌ها به تعداد ۱۶ مورد رسید. در مرحله پنجم با مشاوره با خبرگان و اجرای تکنیک چندرأیی، مؤلفه‌ها در پنج بعد (عوامل مبنایی در دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی، عوامل تقویت‌کننده، عوامل تضعیف‌کننده عوامل راهبردی، نتایج و پیامدهای دشمن‌شناسی در امنیت نظام اسلامی) تفکیک و مدل‌سازی شد و سپس، الگوی نهایی ارائه گردید.

واژگان کلیدی: الگو، امنیت، نظام اسلامی، دشمن، دشمن‌شناسی

People's Model of the Recognition of Enemy in the Security of the Islamic Government System Based on Imam Khomeini and Imam Khamenei's Ideas

Jafar Shirazi¹

Abstract

The holy Islamic Republic of Iran Government System led by Imam Khomeini, was founded with the aims of negating of the Global Arrogance, execution of Islamic laws, setting the stage for the emergence of humanity savior, worldly and divine prosperity in Iran and the world. The factors of its victory include leadership, people and religion-based policies and its obstacles are the enemies of the revolution and the Global Arrogance. In their repeated and continuous lectures during the course of this holy system, Imam Khomeini and Imam Khamenei have always emphasized on insight, recognizing enemies and mentioning the impacts of the lack of recognizing the enemies by people in terms of the security of the Islamic System. The intensity and repetition of these matters indicate their importance. This research is intended to achieve a popular enemy recognition model on the security of the Islamic System based on Imam Khomeini and Imam Khamenei's ideas.

The research method is of applied-developmental type in terms of objective and qualitative and data-based type in terms of execution.

In execution, after selecting the title of the research and reviewing the theoretical literature, an analysis of the main texts of the lectures delivered by the revolution Imams and determination of the pertinent data were carried out and in first place, open coding was done and 150 concepts or codes were extracted. In axial coding, by comparing and categorizing the titles, a number of 55 indexes were obtained. In selective coding with more general categorization, the organized data reached 16 in the format of parameters.

In the fifth stage, through consulting with experts and carrying out the multi-vote technique, the parameters in five dimensions of (basic factors in people's recognition of enemy in the security of the Islamic System, reinforcing factors, debilitating factors, strategic factors, results and consequences of enemy recognition in the security of the Islamic System) were categorized and modelled and then the new model was presented.

Key words: model, security, Islamic System, enemy, enemy recognition

1. Assistant Professor, Imam Husein University. sky.135742@gmail.com

مقدمه:

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) بر اساس مبانی اسلام ناب محمدی (صلی‌الله علیه وآله) و اعتقادات مکتب تشیع، نظام اسلامی را برای زمینه‌سازی ظهور حضرت ولی عصر (عجل‌الله تعالی فرجه الشریف) نفی طاغوت، اجرای احکام اسلامی، سعادت دنیوی و اخروی، رشد معنویت و فضائل بشر تشکیل دادند. از ابتدا تشکیل این حکومت که در عصر تسلط زر و زور و تزویر و طواغیت زمان اتفاق افتاده بود دو نوع عوامل در روند تشکیل، استقرار و ادامه این نظام مؤثر بوده‌اند: نوع اول که از آن به عوامل پیروزی یا همان عوامل محدثه و مبقیه نظام یاد می‌شوند عبارت‌اند از ماهیت دینی، نقش و وحدت مردم و رهبری حکیمانه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است که نقش پیش برندگی و قوام و امنیت نظام اسلامی را ایفا کرده‌اند. نوع دوم عوامل بازدارنده بوده است. عوامل بازدارنده، موانع استقرار کامل، ادامه و دوام این نظام نو پا بوده و به‌عنوان پدیده‌ای به نام دشمن از آن یاد می‌شود. برای حفاظت از این گوهر گرانبها (نظام اسلامی) و تأکید بر جلوگیری از زوال و ضربه خوردن آن، حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) فرمود: اگر اسلام عزیز و جمهوری اسلامی نوپا به انحراف کشیده شود و سیلی بخورد و به شکست منتهی شود، خدای نخواستہ اسلام برای قرن‌ها به طاق نسیان سپرده می‌شود و به جای آن، اسلام شاهنشاهی و ملوکی جایگزین آن خواهد شد (صحیفه نور، ج ۱۸: ۵).

وظیفه ما برای حفظ نظام اسلامی، داشتن بصیرت و شناخت دشمنان، مبانی، تفکرات، نظر، ایده و روش‌های مقابله آنان با نظام اسلامی است که همواره در پی براندازی و نابودی آن بوده‌اند ولی رویکردهای متفاوت و تشتت دیدگاه بعضی مسئولان و جریان‌های سیاسی سطوح مختلف و خبرنگاران و نخبگان جامعه، نشان از وجود اختلاف دیدگاه در دشمن‌شناسی و نحوه مقابله آنان با استکبار جهانی دارد که این موضوع نشانگر نبود بصیرت در بعضی از آنها و فقدان الگوی مدون، مناسب و کاربردی دشمن‌شناسی از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است. چنانچه این الگو ارائه شود، از باب نظری زمینه پرداختن به جزئیات موضوع دشمن‌شناسی در تحقیقات و مراکز علمی و رفع آسیب‌های وضع موجود در حوزه دشمن‌شناسی را به دنبال داشته و از نظر عملی زمینه‌ساز اجرای فرامین حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و به‌ویژه پیمودن گام دوم انقلاب به دور از ضعف‌ها و آسیب‌ها بوده و به تشتت آرا پایان می‌دهد و به ایجاد وحدت رویه، هم‌افزایی و هماهنگی مسئولان عالی نظام در تعاملات بین‌المللی کمک خواهد کرد. از طرفی، این الگو مبنای تفاسیر و تعاریف از دشمن موردنظر در امنیت نظام اسلامی و استفاده از آن در تعیین مصداق شده

و با افزایش بصیرت ملت ایران و امت اسلامی، موجب مقاومت و ایستادگی آنها همراه با داشتن شناخت می‌شود و همچنین در زمان مقابله با دشمن و صیانت از کیان نظام و بصیرت عموم مردم در برابر دشمن، جلوی عوام‌فریبی از سوی برخی نخبگان سیاسی و جریان‌های منفعل و غرب‌گرا را خواهد گرفت. این در حالی است که نبود چنین الگویی، ضمن ایجاد تشتت در اقدامات مسئولان نظام، تأثیر منفی در امنیت و حفظ نظام اسلامی خواهد داشت. از اینرو، هدف اصلی این پژوهش دستیابی به الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی با تعیین شاخص‌ها و مؤلفه‌ها و ابعاد و روابط بین آنها است. با این توصیف، سؤال این است که «الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) کدام است؟»

مبانی نظری

پیشینه‌شناسی

با توجه به مطالعات اکتشافی پیرامون موضوع، کارهای پژوهشی ذیل که با موضوع مقاله ارتباط دارند، توسط پژوهشگران انجام شده است.

۱- فرهودی مقدم و فقیهی پور (۱۳۹۲) در مقاله‌ای با عنوان «دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی از دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه)» نتیجه گرفته‌اند معیارهای شناخت مبتنی بر دیدگاه حضرت امام عبارتند از معیارهای عقیدتی، سیاسی، تربیتی و اخلاقی که کفر و طاغوت و انحرافات عقیدتی، استکبار و استبداد دشمنانی بر خواسته از معیارهای عقیدتی و سیاسی اند که حضرت امام در معرفی آنها با اولویت بیشتری تأکید داشته است. حضرت امام ضمن داشتن نظریه سیاسی در مقوله دشمن‌شناسی، راهکارهای ستیز با دشمن را تشکیل حکومت ولایی در واحد جهانی، وحدت کلمه، استفاده از فرصت حج، روز قدس، عمل نمودن به دستور قرآن و جانفشانی در راه حق و حقیقت می‌دانند.

۲- عساریان نژاد و رضازاده (۱۳۹۲) در مقاله‌های با عنوان «بررسی نقش استکبار ستیزی در دوام و ماندگاری بیداری اسلامی کشورهای منطقه (مطالعه موردی کشور بحرین)» نتیجه گرفته‌اند عوامل پیروزی نهایی مردم بحرین عبارتند از: اعتقاد قلبی به دین اسلام به ویژه مهدویت، الهام گرفتن از انقلاب اسلامی ایران، و دلیل عدم رسیدن به نتایج ملموس نبود اتحاد بین احزاب و گروه‌هاست.

۳- گودرزی (۱۳۹۶) در رساله دکتری با عنوان «الگوی راهبردی استکبارستیزی جمهوری اسلامی ایران در برابر دشمنان از منظر آموزه‌های قرآن کریم و سیره نبوی (صلی الله علیه و آله) با تاکید بر بعد فرهنگی در دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت نتیجه گرفته‌اند راه کارهای مقابله با استکبار عبارتند از: اطاعت از رهبری، عدم سستی وضعف، عدم ترس از دشمن، حفاظت از روحیه تهاجمی، برتری جبهه مؤمنین بر کفار، داشتن روحیه جهادی، نیروی شجاع، صبور و با شهامت، نفی سلطه‌پذیری و عدم طرح دوستی با استکبار، ایمان، توکل و صبر انقلابی، خودباوری و اعتماد به نفس، بصیرت و هوشیاری، کسب توانایی‌های لازم، شکیبایی و پایداری در مبارزه و اعتماد به وعده‌های الهی، حمایت همه جانبه از مستضعفان، وحدت و انسجام ایمانی، تمسک به فرهنگ حیاتبخش توحیدی، ابطال فرهنگ استکباری

جمع‌بندی پیشینه‌های مرتبط

نقاط اشتراک این تحقیق با تحقیقات انجام شده

اولین نقطه مشترک در این تحقیقات وجود عبارت دشمن در عناوین تحقیق است. روش اجرای تحقیقات فوق کیفی یا ترکیبی از رویکرد کمی و کیفی به عبارتی رویکرد آمیخته می‌باشد. در همه این تحقیقات هدف اصلی شناخت بخشی از اقدامات و روشهای دشمنی دشمنان علیه نظام اسلامی ونحوه مقابله با آن بوده است. در بیشتر این تحقیقات موضوع مقابله با دشمن یا بخشی از آن به عنوان دشمن ستیزی و راهبردهای مقابله با آن مورد کنکاش قرار گرفته شده است. مهمترین اشتراک این تحقیقات با پژوهش حاضر وجود ابعاد، مولفه‌ها و شاخصهای بخشی از عناوین مطروحه است.

نقاط افتراق این تحقیق با تحقیقات انجام شده

این تحقیقات با تحقیق حاضر از نظر ماهیت موضوع نیز کاملاً باهم متفاوتند که به چند نکته افتراقی اشاره می‌شود.

۱- در رساله و مقالات مذکور از ماهیت و خصوصیات خود دشمن حرفی به میان نیامده است ابعاد و مولفه‌های دشمنی چندان روشن نیست. در حالی که عنوان پژوهش مدنظر ابعاد و شاخصهای شناسائی دشمن است و در عمل ضمن تطبیق عملکرد حکومت‌ها با شاخصهای استنباط شده می‌تواند طبقه بندی و سطوح و میزان دشمنی آنها نیز به دست آید.

۲- در تحقیقات مذکور اعم از رساله‌ها یا مقالات، بخشی از موضوع دشمن که مقابله با دشمن است مورد بررسی قرار گرفته است ولی در عنوان پژوهش حاضر موضوع کلان بوده و ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصهای دشمن شناسی مورد بررسی قرار گرفته است.

نقاط مغفول

آنچه در تحقیقات مربوط به دشمن تا حال مغفول مانده، تعیین ابعاد و مؤلفه‌های شناخت دشمن واقعی است چرا که نبود معیار و شاخصهای دقیق دشمن شناسی ما را در شناخت دوست و دشمن واقعی دچار تشتت و اختلاف در برآورد و مقابله با آن می‌نماید. نقیصه موجود فقدان یک الگوی مدون دشمن شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) است که قرار است با پژوهش حاضر رفع گردد.

مفهوم شناسی

الگو

در فرهنگ دهخدا واژه الگو این گونه تعریف شده است: «الگو: مدل، سرمشق، مقتدی، اسوه، مثال و نمونه» (دهخدا، ج ۴: ۳۴). واژه الگو از نظر لغوی به معنای نمونه و شکل چیزی که از کاغذ یا مقوا بریده باشند، است. «از نظر اصطلاحی یک نظریه کلی درباره قلمرویی که مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد است» (آقابخشی، ۱۳۸۷: ۲۳). در نگاه دیگر، «این واژه به معنای مدل، انگاره، شکل و نمونه، قالب، طرح، منوال و نقش در نظر گرفته شده است» (شایان مهر، ۱۳۷۷، ج ۱: ۷۹). این واژه در معانی متعددی به کار رفته است. در تعریفی ساده از الگو می‌توان گفت: «الگو یا مدل، نمایش نظری و ساده‌شده از جهان واقعی است» (سورین، ۱۳۸۶: ۶۵). به عبارت دیگر، «الگو تصویری است که از واقعیتها و روابط موجود گرفته شده و نشانگر متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آنها و نتایج حاصل از کنش و واکنش آنهاست که کمک میکنند هنگام طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری تمام عوامل و متغیرهای مؤثر و روابط آنها مورد توجه قرار بگیرد» (دانش آشتیانی، ۱۳۸۸: ۴۵).

تعریف عملیاتی الگو

منظور از الگو در این پژوهش عبارت است از چارچوب و ساختار مفهومی منسجم، هدف‌دار و متشکل از عوامل مبنایی، عوامل تقویت‌کننده، عوامل تضعیف‌کننده، پیامدهای دشمن شناسی،

مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

تعریف دشمن

«دشمن در لغت به معنی بدنفس و زشت طبع آمده است» (دهخدا، ج ۲۳: ۱۲) و در اصطلاح، «آن است که نسبت به کسی، گروه یا کشوری بدخواه، کینه‌جو و یا در جنگ و ستیز باشد» (صدریافشار، ۱۳۷۳: ۵۴۵).

«دشمن و دشمنی در مقابل دوستی و محبت قرار دارند و در اصل به معنای بیزاری، نفرت، عداوت، کراهت و خصومت است» (صدریافشار، ۱۳۷۳، ج ۲: ۳۸۵). در قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، دشمن چنین تعریف شده است: «منظور از دشمن عبارت است از اشرار، گروه‌ها و دولت‌هایی که با نظام جمهوری اسلامی ایران در حال جنگ بوده یا قصد براندازی آن را دارند و یا اقدامات آنان بر ضد امنیت ملی است». در تبصره این ماده بیان شده است که در صورت عدم احراز دشمن برای دادگاه، نظر شورای عالی امنیت ملی ملاک عمل خواهد بود.^۱

تعریف عملیاتی دشمن

در پژوهش حاضر، دشمن عبارت است از هر عامل داخلی یا خارجی اعم از شخصیت حقیقی یا حقوقی که هدف نهایی آن تغییر کلی یا جزئی ساختار کلان نظام جمهوری اسلامی ایران از ماهیت دینی، اسلامی و شیعی به هویت موردنظر دیگر یا ایجاد مانع عمده برای تداوم و بقای آن نظام است.

تعریف نظری دشمن‌شناسی

مفهوم دشمن‌شناسی عبارت است از شناخت و آگاهی به عمق و نوع اهداف، روش‌ها و ابعاد دشمنی دشمنان، چگونگی و دامنه عملکرد آنها در مقابل نظام مقدس جمهوری اسلامی. رهبر معظم انقلاب می‌فرماید: «بصیرت این است که شما بدانید با چه کسی طرفید، بدانید که او درباره شما چه فکری دارد، بدانید که اگر چشم خودتان را بستید و فکر نکردید، ضربه خواهید خورد. توقع ما از نخبگان سیاسی و غیرسیاسی کشور این است که این بصیرت را داشته باشند. مردم خوشبختانه این بصیرت را دارند» (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان نظام، ۱۳۹۵/۰۳/۲۵). در متون دینی

۱. ماده ۲۵ قانون مجازات جرائم نیروهای مسلح، مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۰۹ مجلس شورای اسلامی.

و فرهنگی ما از بصیرت به عنوان شناخت مسیر و راه تعبیر شده است و با دشمن‌شناسی مترادف شمرده شده است... «بصیرت علم شناخت راه‌هاست» (کریمی؛ ۱۳۹۱: ۳).

تعریف عملیاتی دشمن‌شناسی

در این پژوهش؛ منظور از دشمن‌شناسی عبارت است از کسب بصیرت و دانایی نسبت به عوامل مبنایی، عوامل تقویت‌کننده، عوامل تضعیف‌کننده و پیامدهای دشمن‌شناسی توسط مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

تعریف عملیاتی الگوی دشمن‌شناسی

منظور از الگوی دشمن‌شناسی در این پژوهش عبارت است از چارچوب و ساختار مفهومی منسجم و هدف‌دار که عوامل مبنایی، عوامل تقویت‌کننده، عوامل تضعیف‌کننده، پیامدهای دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) را نشان می‌دهد.

امنیت

امنیت در لغت به معنی، امنیت دادن؛ راحت و آسوده و بی‌بیم گردانیدن؛ مملکت را امنیت داده است مترادف آرامش، امن، ایمنی، صلح متضاد بلوا، ناامنی. کلمه «امنیت» در زبان فارسی به معنای حالتی است که در آن فرد یا جامعه از خطرات و تهدیدات محافظت می‌شود. در زیر به برخی از قواعد و نکات نگارشی مرتبط با کلمه «امنیت» اشاره می‌شود (دهخدا، ج ۴: ۵۹).

حضرت آیت الله امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در باب امنیت می‌فرمایند: «امنیت، یکی از اساسی‌ترین و اصلی‌ترین نیازهای یک ملت و یک کشور است. مهمترین مشکل برای یک کشور آن وقتی به وجود می‌آید که در محیط کار، در محیط زندگی، در محیط تحصیل، در فضای عمومی جامعه، مردم احساس امنیت نکنند. در فضای امنیت است که هم تلاش علمی، هم تلاش اقتصادی، هم روحیه و نشاط و هم همه فعالیت‌های یک کشور می‌تواند به درستی برنامه‌ریزی شود و با دقت دنبال شود و به نتایج خود برسد (بیانات رهبر معظم انقلاب، ۱۳۷۹: ۳۰۶).

همچنین ایشان در فراز دیگری در باب امنیت می‌فرمایند: «در مسایل داخلی هم، تأمین عدالت اجتماعی و امنیت عمومی و رعایت طبقات ضعیف و محروم، یک رکن اصلی است؛ همچنان که در

سطح حرکت عمومی کشور، اخلاق و روحیات اسلامی و برادری و گذشت و ایثار و بقیه‌ی خلیات حسنه‌ی اسلامی هم، باید مورد توجه قرار بگیرد. (بیانات مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه‌ای بیانات در مراسم تنفیذ حکم ریاست جمهوری ۱۳۶۸/۵/۱۲).

امنیت شرایطی است که در آن تاحدامکان اهداف و نیازهای مادی و معنوی افراد و گروههای اجتماعی در دو بعد عینی و ذهنی فارغ از تهدید بالقوه و بالفعل برآورده شود و در صورت بروز تهدید نظام بتواند با بهره‌گیری از ظرفیتهای و سازوکارهای امنیتی و غیرامنیتی خود تهدیدات را برطرف نماید. (بیات، ۱۳۹۸: ۱۰).

دشمن‌شناسی در انقلاب اسلامی

نقطه‌ شروع دشمنی دشمنان با انقلاب اسلامی

چنانچه در مقدمه‌ قانون اساسی نیز آمده، «طلیعه‌ نهضت حضرت امام خمینی (رحمة الله علیه) و نقطه‌ شروع دشمنی دشمنان، به‌ویژه استکبار جهانی، از اعتراض در هم‌کوبنده‌ ایشان به توطئه‌ آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیزم جهانی بود، آغاز شد که عامل حرکت یکپارچه‌ ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خون‌بار امت اسلامی در خرداد ماه سال ۱۳۴۲ که در حقیقت نقطه‌ آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به‌عنوان رهبری اسلامی، تثبیت و مستحکم نمود و علیرغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون‌ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت قضایی مستشاران آمریکایی) پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و به‌ویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز، راه خود را در میان تبعید، زندان، شکنجه و اعدام ادامه دادند» (مقدمه‌ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران).

علل و عوامل دشمنی‌ها

علل و عوامل متعددی برای دشمنی استکبار، طواغیت و نظام‌های مادی با نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران وجود دارد که اجمالاً به برخی از موارد اصلی آن اشاره می‌شود.

۱- وجود تضاد ذاتی و ماهوی در منافع اساسی

همواره در طول تاریخ دو جبهه حق و باطل و نظام‌های الهی و طاغوتی از نظر ذاتی و ماهوی با

هم تقابل داشته‌اند؛ یعنی ماهیت و موجودیت یکی در تضاد و تباین با دیگری بوده است. در حال حاضر نیز نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت الهی و فلسفه ظهور که در پی مبارزه بی‌امان با طواغیت بوده مورد غضب و دشمنی آن‌ها واقع شده است.

«تضاد منافع و عملکرد نظام جمهوری اسلامی ایران با منافع و عملکردهای قدرت‌های استکباری و استبدادی در سطح جهانی، از علل دیگر دشمنی با نظام اسلامی است» (مظفری، ۱۳۹۴: ۵۲).
«از طرف دیگر ذات اسلام که الاسلام یعلو و لایعلی علیه؛ (جواهرالکلام: ج ۳۸: ۱۹۴) «و لن یجعل الله للکافرین علی المؤمنین سبیلاً»^۱ و همچنین قاعده نفی سبیل؛ اصول زیر بنایی انقلاب، رویکرد جهانی و شاملیت اهداف و آرمان‌های نظام اسلامی، وجود تضاد در منافع و اصول اساسی، وجود نقش راهبردی نظام اسلامی در جهان، توان تکثیرشوندگی مضاعف و دامنه عمل آن در طول تاریخ، غیرقابل معامله بودن خواسته‌های نظام اسلامی با سایر نظام‌ها و قدرت‌های مادی؛ موجب شده تا آن‌ها با این نظام بیشترین و سرسخت‌ترین دشمنی را داشته باشند».

«وقتی یک سلطه بین‌المللی و یک ابرقدرت مثل آمریکا، سیاست و راهبردش را بر این قرار می‌دهد که منافع خودش را تأمین کند، اگر منابع کشورهای دیگر به خطر بیفتد، برایش مهم نیست. وقتی نظامی با آن خصوصیات مثبت در دنیا وجود داشته باشد - به خصوص در منطقه‌ای که کانون توجه آمریکا از لحاظ منافع است - بدیهی است بین این‌ها تضاد و چالش، یک امر قهری و حتمی و اجتناب‌ناپذیر است» (بیانات در دیدار دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۲/۲/۲۲).

۲- گسترش اسلام و به خطر افتادن منافع استعمارگران

با ظهور نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) که همه ملت را به مبارزه با چپاول ملت‌ها از سوی استکبار فرامی‌خواند استعمارگران احساس کردند که استقرار و تداوم این نظام مانع بزرگی در مقابل منافع استعماری آن‌هاست؛ بنابراین در صدد دشمنی با این نظام برآمدند. آن حضرت دلایل این زمینه دشمنی را چنین بیان می‌دارند:

«کراراً تذکر داده‌ام که تنها چیزی که می‌تواند سد راه اجانب و دول استعمارگر باشد و نگذارد سلطه بر ذخایر ممالک اسلامی پیدا کنند اسلام و علمای جلیل اسلام است و این حقیقتی است که در طول تاریخ برای دول استعمارگر ثابت شده است» (صحیفه نور ج ۱: ۱۷۸). «عوامل و ایادی استعمار که می‌دانند با آشنایی ملت‌ها به خصوص نسل جوان تحصیل کرده به اصول مقدسه اسلام،

سقوط و نابودی استعمارگران و قطع دست آنان از منافع ملت‌ها و کشورهای استعمار شده قطعی خواهد بود، به کارشکنی پرداخته و می‌کوشند که با سم‌پاشی‌ها و مشوب ساختن اذهان و افکار جوانان، از جلوه‌گر شدن چهره تابناک اسلام جلوگیری نمایند» (صحیفه نور ج ۱: ۱۸۵).

۳- ماهیت و آرمان‌های الهی نظام اسلامی

وجود ویژگی‌های متفاوت انقلاب اسلامی ایران از قبیل برخورداری از جهان‌بینی و حیانی؛ پیشینه انقلاب اسلامی ایران که در امتداد تاریخ به انقلاب پیامبر و ائمه اطهار می‌رسد، رهبری و آیین الهی، عمق راهبردی آنکه عمق و گستره اسلام، بر روح و فکر مسلمانان در جغرافیای جهان اسلام و عمق راهبردی جمهوری اسلامی، باور دینی مردم غرب آسیا و دیگر نقاط جهان به شمار می‌آید و از طرفی «منشور انقلاب و نظام اسلام برگرفته از قرآن و سنت و گفتمان آن برخاسته از گفتمان نبوی و علوی و رهبری آن در سلسله‌مراتب ولایت الهی قرار داشته» (سعیدی، ۱۳۹۵: ۶۵). این انقلاب و نظام برخاسته از آن را به یک نظام منحصر به فرد در عصر حاضر تبدیل کرده است و این امر که برخلاف نظم مطلوب و غالب جهانی استکبار و نظام‌های دنباله‌رو او بود. جرقه دشمنی را در عمق وجود و ذهن آن‌ها شکل داد.

۴- موقعیت کشور ایران

«موقعیت راهبردی ایران که به‌ویژه برای آمریکاییان در خلال جنگ جهانی دوم آشکار گردید و وجود منابع غنی نفتی در این کشور از یکسو و مسئله رقابت انگلیس و شوروی در ایران و توجه برخی از رجال سیاسی ایران به آمریکا - در خلال جنگ جهانی دوم به بعد از آن توجه آمریکا را به ایران جلب نمود و زمینه‌هایی را برای نفوذ آمریکاییان در ایران فراهم ساخت» (جمشیدی، ۱۳۷۸: ۱۹).

۵- ترس از صدور و همسان‌سازی انقلاب

«با تأسیس حکومت اسلامی در ایران به رهبری یک عالم شیعی تمام مستکبران، به‌طور کلی اسلام و به‌ویژه تشیع را به‌عنوان خطری جدی برای خود احساس کردند. آنان دریافتند که با صدور انقلاب و تفکر اسلام ناب به دیگر کشورها، به‌یقین، منافع آن‌ها به خطر می‌افتد. از این‌رو، آن‌ها درصد دشمنی برمی‌آیند که آمدند» (حسینی، ۱۳۸۶: ۲۱) «و از طرفی انقلاب اسلامی، بسیاری

از منافع بیگانگان به خصوص آمریکا را در ایران در معرض نابودی قرار داد و عزم آنان را در مبارزه و دشمنی با ملت مسلمان ایران و دستاوردهای نظام اسلامی دوچندان نمود» (نگارش، ۱۳۸۹: ۱۳).
حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) در ذکر چرایی دشمنی‌ها می‌فرماید:
«ما امروز دشمن‌های زیادی داریم و همه‌جا این دشمنان هستند، شما آن سلیبی که به ابرقدرت‌ها زدید در طول تاریخ کسی زده است. متوقع نباشید که آن‌ها بنشینند و تماشاچی باشند، آن‌ها مشغول فعالیت هستند» (صحیفه نور، ج ۱۴: ۴۹).
«ملت‌های مسلمان باید اصل را بر دشمنی و فریب ابرقدرت‌ها با خود بگذارند مگر آنکه خلاف عینی و عملی آن را مشاهده و لمس و باور نمایند» (نگارش، ۱۳۸۹: ۱۹).

۶- استقلال‌خواهی

«یکی دیگر از علل و عوامل دشمنی آمریکا استقلال‌طلبی ملت ایران در پناه دین است» (روزنامه کیهان، ۳۱ شهریور ۱۳۹۱: ص ۶). چنانچه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید:
«عامل اصلی این دشمنی‌ها، عبارت از این بود که ملت ایران در عمل و زبان به همه نشان داد و گفت که می‌خواهد زیر بار سلطه بیگانگان نباشد. ملت ایران در انقلاب خود یک حرف بزرگ زد و آن حرف این بود که ایران و ایرانی نمی‌خواهد زیر بار سلطه بیگانگان برود» دیدار با مردم، به تاریخ (۱۳۷۸/۱۱/۱۳).

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌فرماید: «این دشمنی‌ها با نظام جمهوری اسلامی این بی‌انصافی‌ها این غرض‌ورزی‌ها، همه به خاطر این است که ملت ایران، راه استقلال در سایه حاکمیت قانونی الهی را برگزیده و حاضر نیست که در مقابل آن‌ها به زانو درآید و اظهار ضعف کند» (دیدار با نیروهای شرکت‌کننده در مانور طریق القدس، ۱۳۷۶/۲/۳).

۷- عدم تفکیک دین از سیاست

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) می‌فرماید: از بزرگ‌ترین مظاهر شرک در عصر حاضر، تفکیک دنیا از آخرت و زندگی مادی از عبادت و دین از سیاست است. گویی خدای دنیا - معاذالله - جباران و زورگویان و چپاولگران و ابرقدرت‌ها و جنایتکاران‌اند و استضعاف و استعباد و استثمار خلاق و علو و استکبار نسبت به بندگان خدا حق مسلم آن‌هاست و همگان باید پیشانی اطاعت بر آستان تفرعن آن‌ها ساییده و در برابر زورگویی و غارتگری و میل و اراده‌ی بی‌مهاری آن‌ها تسلیم باشند و

اعتراض نکنند؛ چراکه وعظالسلاطین و نوادگان «بلعم باعورا»، فریاد بر خواهند آورد که دخالت در سیاست کردید و اسلام را چه به سیاست؟ (بیانات، ۱۳۶۸/۴/۱۴).

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران در طول عمرش پربرکتش به‌ویژه در سال‌های پایانی از نظریه جدایی دین از سیاست به‌عنوان «اسلام آمریکایی» نام می‌برد تا جایی که در مورد دخالت نکردن دین در سیاست می‌فرماید: «اسلام آمریکایی این بود که ملاها باید بروند درسشان را بخوانند، چه کار دارند با سیاست... از بس تزریق شده بود در این مغزها که باورش‌شان آمده بود که باید برویم توی مدرسه درس بخوانیم و چه کار داریم به اینکه به ملت چه می‌گذرد... امر حکومت با قیصر است به ما چه ربطی دارد» (پیام به حجاج بیت‌الله‌الحرام اول ذی‌الحجه، ۱۴۰۹).

ایشان در دیدار با نمایندگان مجلس شورای اسلامی در جماران در ششم خرداد ۱۳۶۰ فرمود: «این را بدانید که تنها روحانیت می‌تواند در این مملکت کارها را از پیش ببرد. فکر نکنید که بخواهید کنار بگذارید روحانیت را» جدایی‌ناپذیر بودن دین از سیاست در حقیقت از ارکان کنونی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران است. امروزه، از میان ۱۹۲ عضو سازمان ملل متحد، ایران تنها کشوری در جهان است که بنا و اساس آن بر مبنای مردم‌سالاری دینی است.

حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) در فرازی از خطابه‌های خود که در تاریخ ۱۳۴۳/۱/۲۱ ش ایراد شده می‌فرماید: «و الله اسلام تمامش سیاست است، اسلام را بد معرفی کرده‌اند»؛ و در سخن دیگر می‌فرماید: «اسلام مکتبی است برخلاف مکتب‌های غیر توحیدی، در تمام شئون فردی، اجتماعی، مادی، معنوی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی، دخالت و نظارت دارد و از هیچ نکته ولو بسیار ناچیز... فروگذار نکرده است». «اسلام دینی است که احکام عبادی‌اش سیاسی است، این جمعه، این خطبه‌های جمعه، آن عید، آن خطبه‌های عید، این اجتماع، این مکه، این مشعر، این منی، این عرفات، همه‌اش مسائل سیاسی است».

۸- عدم اطاعت از کافرین و ابرقدرتها

در بین جهادهای جهادی هست که خدای متعال در قرآن آن را «جهاد کبیر» نام نهاده: وَ جَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا؛ در سوره‌ی مبارکه‌ی فرقان است؛ «بِهِ» یعنی به قرآن، وَ جَاهِدْهُمْ بِهِ یعنی به وسیله‌ی قرآن با آن‌ها جهاد کن؛ جهاداً کبیراً. این آیه در مکه نازل شده. وَ جَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا. آن کارِ دیگر چیست؟ آن کارِ دیگر، ایستادگی و مقاومت و عدم تبعیت (است). فَلَا

تَطِيعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدُهُمْ بِهٖ جِهَادًا كَبِيرًا؛ از مشرکین اطاعت نکن. «جهاد کبیر» یعنی چه؟ یعنی اطاعت نکردن از دشمن، از کافر؛ از خصمی که در میدان مبارزه‌ی با تو قرار گرفته اطاعت نکن. اطاعت یعنی چه؟ یعنی تبعیت؛ تبعیت نکن. تبعیت نکردن در کجا؟ در میدان‌های مختلف؛ تبعیت در میدان سیاست، در میدان اقتصاد، در میدان فرهنگ، در میدان هنر. در میدان‌های مختلف از دشمن تبعیت نکن؛ این شد «جهاد کبیر». این تبعیت نکردن آن قدر مهم است که خدای متعال پیغمبر خود را مکرر به آن توصیه می‌کند. آیه تکان دهنده اول سوره‌ی مبارکه احزاب: بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ «یا ایُّهَا النَّبِیُّ اتَّبِعِ اللّٰهَ وَ لَا تُطِيعِ الْكَافِرِیْنَ؛ (می‌فرماید) «اتَّقِ اللّٰهَ وَ لَا تُطِيعِ الْكَافِرِیْنَ»! پیغمبر! تقوا داشته باش و از کافران تبعیت نکن؛ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِیْمًا حَكِیْمًا، وَ لَا تُطِيعِ الْكَافِرِیْنَ؛ این اطاعت نکردن از کافرین، آن چیز بزرگ و مهمی است که خدای متعال با این لحن با پیغمبرش حرف می‌زند (بیانات در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، ۱۳۹۵/۳/۳).

۹- جلوگیری از تسلط بر کشور

با ظهور نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران به رهبری حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) که همه ملت را به مبارزه با چپاول ملت‌ها از سوی استکبار فرامی‌خواند، استعمارگران احساس کردند که استقرار و تداوم این نظام مانع بزرگی در مقابل منافع استعماری آنهاست. از این رو، درصدد دشمنی با این نظام برآمدند. آن حضرت دلایل این زمینه دشمنی را چنین بیان می‌دارند؛ «کراراً تذکر داده‌ام که تنها چیزی که می‌تواند سد راه اجانب و دول استعمارگر باشد و نگذارد سلطه بر ذخایر ممالک اسلامی پیدا کنند، اسلام و علمای جلیل اسلام است و این حقیقتی است که در طول تاریخ برای دول استعمارگر ثابت شده است» (امام خمینی، ج ۱: ۱۷۸).

عوامل مؤثر در شناخت دشمن

با وجود مشکلات عدیده در دشمن‌شناسی نخبگان جامعه، همواره عواملی وجود داشته که چراغ راهنمای مردم عادی در دشمن‌شناسی بوده و آن‌هایی که اراده لازم برای دشمن‌شناسی داشته‌اند با استفاده از این عوامل در جهت کسب بصیرت بهره برده‌اند. به بخشی از این عوامل در زیر اشاره شده است. یکی از عوامل مهم که در کسب بصیرت مردم تأثیر مضاعف داشته بصیرت امام و زعیم امت است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مورد بصیرت حضرت امام (رحمت‌الله علیه) می‌فرماید: «جمهوری اسلامی حج را شناخت. این، بصیرت امام بود. امام درست در سربندهای

اساسی انگشت گذاشته بود. در اسلام خیلی واجب وجود دارد، روزه هم یک واجب اساسی است؛ اما امام روی نماز جمعه و روی حج - یعنی آن بخش‌های حساس و سربندهای مهم - خیلی تکیه کرد و دائم از سال اول نسبت به حج حرف داشت و پیام می‌داد. البته من یادم است که ایشان از قبل هم - یعنی سال ۴۱ - به حجاج پیام می‌دادند. بعد از آن مبارزات اولیه‌ی مربوط به انجمن‌های ایالتی و ولایتی و بعد از آنکه دولت انجمن‌ها را قبول کرد، فاصله‌ای شد» (بیانات در دیدار مسئولان دفتر هنر و ادبیات مقاومت، ۱۳۷۰/۴/۲۳) یا می‌فرماید: امام (رحمته‌الله علیه) به معنای واقعی کلمه، یک حکیم بود. خدای متعال، حکمت به همان معنای حقیقی «ولقد اتینا لقمان الحکمه؛ را به این مرد داده بود. او واقعاً بصیرتی داشت. خیلی از چیزهایی که ماها حتی گاهی با دقت نمی‌دیدیم، او آن‌ها را در نگاه عادی مشاهده می‌کرد. حرف‌های او، برخاسته از چنین دلی و چنان حکمتی بود» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۶۹/۹/۱۴).

دومین عامل اساسی و مؤثر در دشمن‌شناسی بصیرت خواص است. هر چند بصیرت آحاد جامعه در شناخت دشمن تأثیر بسزایی دارد ولی بصیرت خواص از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرماید: «هدف و آماج توطئه‌های دشمن، خواص است؛ آماج دشمن، خواص است. می‌نشینند طراحی می‌کنند تا ذهن خواص را عوض کنند؛ برای اینکه بتوانند مردم را بکشانند؛ چون خواص تأثیر می‌گذارند و در عموم مردم نفوذ کلمه دارند» (۸۸/۷/۲). در فراز دیگر می‌فرماید: «بصیرت مهم است. نقش نخبگان و خواص هم این است که این بصیرت را نه فقط در خودشان، در دیگران به وجود بیاورند» (۱۳۸۸/۵/۵).

سومین عامل مؤثر در دشمن‌شناسی تقوا و پرهیزگاری یا بصیرت دینی، است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرماید: «تقوا یعنی مراقبت از خود برای حرکت در صراط مستقیم الهی؛ یافتن علم و معرفت و بصیرت و بر اساس علم و معرفت و بصیرت، حرکت کردن. خوشبختانه جامعه‌ی ما در ماه رمضان از این افراد باسعادت‌ی که توانستند این برکات را کسب کنند، بسیار داشت» (بیانات در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه، ۱۳۹۰/۰۶/۰۹). حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در فراز دیگر می‌فرماید: نقطه‌ی مقابل تقوا، غفلت و بی‌توجهی و حرکت بدون بصیرت است. خدا، ناهوشیاری مؤمن را در امور زندگی نمی‌پسندد. مؤمن باید در همه‌ی امور زندگی، چشم باز و دل بیدار داشته باشد (بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۶۹/۱/۱۰). با چشم باز به محیط دانشجویی و محیط کشور و محیط جهان نگاه کردن که بنده دو سه سال قبل از این تعبیر کردم به «بصیرت؛ بعضی‌ها هم درشان آمد که آقا بصیرت، بصیرت! چرا می‌گویید

بصیرت؟ خب بصیرت است دیگر؛ بصیرت یعنی با چشم باز نگاه کردن» (بیانات در دیدار بسیجیان، ۱۳۹۵/۴/۱۲)

عامل چهارم مؤثر در دشمن‌شناسی هوشیاری مردم است. حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) می‌فرماید: «هوشیاری مردم در وضع فعلی یکی از عوامل پیروزی آنان بر باطل است» (جماران تجلیل از تلاش کارکنان صنعت نفت، ۱۳۶۷/۱۰/۲۰). یا در فراز دیگر می‌فرماید: «ان شاء الله ملت عزیز ما با بصیرت و هوشیاری جواب همه فتنه‌ها را خواهد داد. برادران و خواهران با هوشیاری بسیار و دید اسلامی سیاسی با مسائل برخورد کنید» (جماران سالگرد کشتار خونین مکه و قبول قطعنامه ۵۹۸، ۱۳۶۷/۴/۲۹). «البته مردم واقعاً هوشیار و بصیرند. انسان چه بگوید در قبال این هوشیاری و بصیرت مردم؟ عامه‌ی مردم همیشه به مصالح کشور با نظر درستی نگاه کرده‌اند؛ این تجربه‌ی ماست» (جماران، بیانات در اجتماع مردم شیروان، ۱۳۶۷/۷/۲). حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «در تابستان سال ۸۲ همه‌ی دستگاه‌های جاسوسی وابسته به صهیونیسم و آمریکا بسیج شدند برای اینکه کشور را به آشوب بکشند؛ اما آگاهی و هوشیاری مردم و تلاش مجاهدت‌آمیز خدمتگزاران آن‌ها، دست رد به سینه‌ی همه‌ی این توطئه‌ها زد و نگذاشت» (بیانات در صحنه‌ی معرکه و مشهد مقدس ۸۳/۱/۲). حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) می‌فرماید: «حضور شما در صحنه‌های انقلاب و هوشیاری و آمادگی‌تان، دشمن را مأیوس خواهد کرد. با هوشیاری و وحدت کلمه از نهضت در مقابل خطرات پاسداری کنید» (صحیفه نور، ج ۶: ۵۷ تا ۵۸) عوامل مؤثر دیگری در دشمن‌شناسی با استفاده از متن بیانات امامین انقلاب احصا شده که در شکل زیر درج شده است. بصیرت خواص، اتکا به خداوند، بصیرت و هوشیاری، تکلیف‌گرایی، شناخت اهداف دشمن، بیداری اسلامی، اعتماد به نفس و امید.

شکل ۲-۷: عوامل مؤثر در دشمن‌شناسی (محقق ساخته)

عوامل محدودکننده شناخت دشمن

سابقه تاریخی نشان می‌دهد در بعضی مقاطع ملت‌ها و امت‌ها و حتی خواص جامعه بنا به دلایلی از شناخت و مقابله با دشمن غافل شده‌اند که منجر به لطمات و تبعات جبران‌ناپذیری شده است که در زیر به بخشی از این عوامل از دیدگاه امامین انقلاب اشاره می‌شود.

تفرقه و اختلاف: حضرت امام خامنه‌ای (مدتله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «یکی از چیزهایی که قطعاً منافی با پیشرفت است، اختلاف و تفرقه است؛ تفرقه میان آحاد ملت، تفرقه میان مسئولین، تفرقه میان بخش‌های گوناگون نظام، تفرقه‌ی میان نظام و مردم، این انسجام و یکپارچگی‌ای که انقلاب به ما داد، باید مثل یک ناموس مقدسی حفظ شود» (بیانات در دیدار مردم استان فارس، ۱۳۸۹/۱۱/۱۹).

بی‌بصیرتی خواص: حضرت امام خامنه‌ای (مدتله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «بنابراین، بصیرت مهم است. نقش نخبگان و خواص هم این است که این بصیرت را نه فقط در خودشان، در دیگران به وجود بیاورند. آدم گاهی می‌بیند که متأسفانه بعضی از نخبگان خودشان هم دچار بی‌بصیرتی‌اند؛ نمی‌فهمند؛ اصلاً ملتفت نیستند. یک حرفی یکپهو به نفع دشمن می‌پراندند؛ به نفع جبهه‌ای که همتش نابودی بنای جمهوری اسلامی است به نحوی. نخبه هم هستند، خواص هم هستند، آدم‌های بدی هم نیستند، نیت بدی هم ندارند؛ اما این است دیگر. بی‌بصیرتی است دیگر» (بیانات در دیدار اعضای دفتر رهبری و سپاه حفاظت ولی امر، ۱۳۸۸/۵/۵).

دنیاطلبی: این مانع از بزرگ‌ترین آفت‌های جامعه اسلامی است حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) در این زمینه می‌فرماید: «ملت عزیز ما که مبارزان حقیقی و راستین ارزش‌های اسلامی هستند، به خوبی دریافته‌اند که مبارزه با رفاه‌طلبی سازگار نیست و آن‌ها که تصور می‌کنند مبارزه در راه استقلال و آزادی مستضعفین و محرومان جهان با سرمایه‌داری و رفاه‌طلبی منافات ندارد با الفبای مبارزه بیگانه‌اند و آن‌هایی هم که تصور می‌کنند سرمایه‌داران و مرفهان بی‌درد با نصیحت و پند و اندرز متنبه می‌شوند و به مبارزان راه آزادی پیوسته و یا به آنان کمک می‌کنند آب درهاون می‌کوبند. بحث مبارزه و رفاه و سرمایه، بحث قیام و راحت‌طلبی، بحث دنیاخواهی و آخرت‌جویی دو مقوله‌ای است که هرگز با هم جمع نمی‌شوند و تنها آن‌هایی تا آخر خط با ما هستند که درد فقر و محرومیت و استضعاف را چشیده باشند» (بیانات در دیدار مردم کازرون، ۱۳۶۷/۴/۲۹).

دشمنان درونی: حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «استکبار از هم‌ه‌ کمینگاه‌های سیاسی و نظامی و فرهنگی و اقتصادی خود به ما حمله کرده است. ما دو دشمن داریم: یک دشمن، دشمن درونی است؛ یک دشمن، دشمن بیرونی است. دشمن درونی خطرناک‌تر است. دشمن درونی چیست؟ دشمن درونی خصلت‌های بدی است که ممکن است ما در خودمان داشته باشیم. تنبلی، نشاط کار نداشتن، ناامیدی، خودخواهی‌های افراطی، بدبین بودن به دیگران، بدبین بودن به آینده، نداشتن اعتماد به خود - نه به شخص خود و نه به ملت خود - این‌ها بیماری است» (بیانات رهبر معظم انقلاب در اجتماع بزرگ زایران حرم مطهر رضوی ۸۶/۱/۱).

راحت‌طلبی: حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «اگر دچار راحت‌طلبی شدیم، اگر از بینات و واضحات غفلت کردیم، شکست می‌خوریم؛ خدا که با کسی خویشاوندی ندارد. اگر ایستادید - همچنان که تا امروز ایستاده‌اید - و متکی به خدا و دین خدا بودید، قطعاً پیروز می‌شوید» (بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان، ۱۳۹۱/۸/۱۰).

غفلت از دشمن: حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: غفلت از اینکه ممکن است به حرکت عمومی ملت ایران ضربه‌ای وارد شود، چیز خطرناکی است. هشیار باشید. این همان توصیه‌ی امیر مؤمنان (سلام‌الله‌علیه) است که فرمود: «و من نام لم ینم عنه؛ در عرصه‌ی زندگی سیاسی دچار خواب‌آلودگی نشویم» (بیانات در مراسم تنفیذ حکم دهمین دوره ریاست جمهوری ۸۸/۵/۱۲) یا در جای دیگر می‌فرماید: «هیچ مجموعه‌ای را مردم ستایش نمی‌کنند وقتی که از وجود دشمن غفلت کند» (بیانات در دیدار اقدار مختلف مردم، ۱۳۹۴/۱۱/۱۹).

بی بصیرتی: حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این زمینه می‌فرماید: «عزیزان من! تمام مشکلاتی که برای افراد یا اجتماعات بشر پیش می‌آید، بر اثر یکی از این دو است: یا عدم بصیرت، یا عدم صبر. یا دچار غفلت می‌شوند، واقعیت‌ها را تشخیص نمی‌دهند، حقایق را نمی‌فهمند، یا با وجود فهمیدن واقعیات، از ایستادگی خسته می‌شوند. لذاست که به خاطر یکی از این دو، یا هر دو، تاریخ بشر پُر از محنت‌های بزرگ ملت‌هاست؛ پُر از غلبه‌ی زورگویان عالم بر ملت‌های ضعیف‌النفس و غافل است. نقطه‌ی مقابل تقوا، غفلت و بی‌توجهی و حرکت بدون بصیرت است. خدای ناهشیاری مؤمن را در امور زندگی نمی‌پسندد» (بیانات در دیدار گروه کثیری از دانشجویان و دانش آموزان ۱۲/۸/۷۷).
موانع دیگری نیز در این زمینه وجود دارد که در بیانات امامین انقلاب ذکر شده و ضمن رعایت اختصار در نمودار زیر درج می‌شود.

شکل ۴-۷: عوامل محدودکننده شناخت دشمن (محقق ساخته)

نتایج و پیامدهای شناخت دشمن

هرگاه جامعه اسلامی با تبعیت از امام و مقتدای خود در مسیر دشمن‌شناسی و کسب بصیرت قدم برداشته و بصیرت لازم را پیدا کرده‌اند نتایج پرباری را برای امت و جامعه اسلامی داشته که در زیر به تعدادی از عناوین آن و بیانات مرتبط از امامین انقلاب اشاره می‌شود.

دفاع و حفظ نظام: یکی از نتایج پر بار بصیرت و دشمن‌شناسی دفاع از نظام اسلامی و حفظ آن از گزند دشمنان بوده که حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «رحمت خدا بر شما مردم عزیز، بر شما جوانان عزیز که این جور بصیرت و آمادگی را از خودتان نشان می‌دهید و دشمن را از دست‌اندازی به کشورتان و نظامتان و انقلابتان مأیوس می‌کنید» (بیانات در دیدار مردم قم در سالگرد قیام ۱۹ دی، ۸۸/۱۰/۱۹).

رهبر معظم انقلاب در جای دیگر می‌فرماید: «این قدر محدودیت علیه کشور ما به وجود آوردند. در همه‌ی زمینه‌های اقتصادی به دنبال ایجاد تحریم بودند؛ غرضشان هم این بود که ملت ایران را به زانو دریاورند، نظام را به زانو دریاورند؛ اما نظام جمهوری اسلامی به کمک صبر و بصیرت شما مردم، همه‌ی آن سیاست‌ها و سیاست‌گذاران را به زانو درآورد» (بیانات در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه، ۱۳۹۰/۷/۲).

پیشرفت و شکوفایی: ثمره دیگر بصیرت و دشمن‌شناسی پیشرفت و شکوفایی جامعه اسلامی است که حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «جمهوری اسلامی به برکت تمسک به اسلام، به برکت تکیه‌ی به مردم، به برکت بصیرت و آگاهی‌ای که مردم ما بحمدالله دارند، نه فقط ثبات دارد و ایستادگی کرده است بلکه پیشرفت کرده است» (بیانات در دیدار گروه-کثیری از دانشجویان و دانش‌آموزان ۹۴/۸/۱۲). آن حضرت در فراز دیگر می‌فرماید: «ملت ایران، اگر می‌خواهد راه عزت، پیشرفت، توسعه، سازندگی و رفاه زندگی را ادامه دهد و به نتیجه برساند، باید به استقامت و ایستادگی در مقابل دشمنان و استکبار بپردازد» (بیانات در مراسم هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (رحمته‌الله‌علیه)، ۱۳۷۵/۳/۱۴).

اقدام و عمل به موقع: سومین نتیجه شناخت دشمن اقدام و عمل به موقع در مقابل اقدامات دشمن می‌باشد. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این زمینه می‌فرماید: «وقتی جوان‌ها بصیرت لازم را دارند و دشمن را که در مقابل آن‌ها است می‌شناسند، در شناخت دشمن اشتباه نمی‌کنند و تصمیم بر مقابله‌ی با دشمن را در خودشان ضعیف نمی‌کنند، دشمن نمی‌تواند حرکتی بکند، دشمن نمی‌تواند ضربه‌ای بزند، دشمن نمی‌تواند این حرکت عظیم

را متوقف کند» (بیانات در دیدار نوجوانان و جوانان شرکت کننده در کاروان های راهیان نور، ۱۳۹۶/۱۲/۱۹).

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در جای دیگر می فرماید: «آشنایی به روش برخورد با حيله‌ها و تزویرهای فرهنگ حاکم بر جهان، داشتن بصیرت و دید اقتصادی، اطلاع از کیفیت برخورد با اقتصاد حاکم بر جهان، شناخت سیاست‌ها و حتی سیاسیون و فرمول‌های دیکته شده آنان و درک موقعیت و نقاط قوت و ضعف دو قطب سرمایه‌داری و کمونیسم که در حقیقت استراتژی حکومت بر جهان را ترسیم می کنند، از ویژگی‌های یک مجتهد جامع است» (جماران روحانیون، مراجع، مدرسین، طلاب و ائمه جمعه و جماعات، ۱۳۶۷/۱۲/۳).

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در فراز دیگر می فرماید: «عنصر اساسی چهارم که امام آن را در پایه‌های نظام جمهوری اسلامی کار گذاشت - و بحمدالله مایه‌ی ماندگاری نظام شد - مسئله‌ی دشمن‌ستیزی و سلطه‌ستیزی است. امام یک لحظه نه خود از کید و مکر و حيله‌ی دشمن غفلت کرد و نه گذاشت که مسئولان غفلت کنند» (بیانات در دیدار کارگزاران نظام، ۱۳۸۰/۳/۱۴). یا در جای دیگر می فرماید: «مبارزه با استکبار، یک شعار همیشگی است» (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان و دانش‌آموزان، ۱۳۷۵/۸/۱۲).

غلبه بر دشمن: از نتایج مهم دیگر که کسب بصیرت و دشمن‌شناسی دارد. پیروزی و غلبه بر دشمن است حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در این زمینه می فرماید: «عمل صالح بر اساس ایمان، ایمان راسخ و ایمان درست، ایمان همراه با بصیرت و تداوم و استقامت، اگر چنانچه بود، پیروزی قطعی است. این‌هایی که پیروز نمی شوند، یکی از این‌ها را ندارند» (بیانات در دیدار مسئولان نظام و میهمانان کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹).

حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در فراز دیگر می فرماید: عامل پیروزی این است که یک جماعتی - در یک مقیاس بزرگ، یک ملّتی - ایمان درستی داشته باشد و این ایمان راسخ باشد و این ایمان با بصیرت همراه باشد و این ایمان و بصیرت با عمل و اقدام همراه باشد؛ این‌ها وقتی روی هم گذاشته شد، نصرت قطعی است عمل صالح بر اساس ایمان، ایمان راسخ و ایمان درست، ایمان همراه با بصیرت و تداوم و استقامت، اگر چنانچه بود، پیروزی قطعی است؛ فرازهای دیگر از آن حضرت در زیر مؤید این امر است. (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹).

«با بصیرت در امور پیرامونی و مسائل جاری، با بصیرت نسبت به دشمن و بصیرت نسبت به میدان عمل و جبهه‌ی مبارزه، پیروزی قطعی است» (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹).

«بصیرت لازم است - جزو شرط‌های لازم است - مجاهدت لازم است، ثبات لازم است. عزیزان من! ثبات در این راه، استقامت در این راه، یکی از واجب‌ترین و مهم‌ترین عوامل پیشرفت است. سعی کنید محیط خودتان را، پیرامون خودتان را، عناصر مرتبط با خودتان را و پیش از همه، درون و دل خودتان را وفادار و باثبات نگه دارید نسبت به این آرمان‌ها و نسبت به این راه و نسبت به این اهداف والا؛ قطعاً پیروز خواهید شد، قطعاً پیروزی با شما خواهد بود» (بیانات در دیدار بسیجیان، ۱۳۹۶/۹/۱).

«آنجایی که ثبات و ایستادگی و استقامت و مبارزه و بصیرت و مانند این‌ها به خرج دادند، پیروز شدند؛ یعنی در طول تاریخ این جور است» (بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۶/۱۲/۲۴). آن روز که اسلام در ایران پیروز شد و توانست دژ آمریکا و صهیونیسم را در یکی از حساس‌ترین کشورهای این منطقه بسیار حساس فتح کند، اهل عبرت و حکمت دانستند که اگر صبر و بصیرت را به کار گیرند، فتوحات دیگر پی‌درپی فرا خواهد رسید و فرارسید (بیانات در اجلاس جهانی علما و بیداری اسلامی تهران، ۹۲/۲/۹).

«این ایمان با بصیرت همراه باشد و این ایمان و بصیرت با عمل و اقدام همراه باشد؛ این‌ها وقتی روی هم گذاشته شد، نصرت قطعی است» (بیانات در دیدار جمعی از فرهنگیان، ۱۳۹۲/۱۰/۱۹). عدم اعتماد به دشمن: آخرین پیامد و نتیجه شناخت دشمن که در این بخش به اشاره می‌شود، عبارت است از عدم اعتماد به دشمن؛ در جایی که دشمن به‌طور واقعی مورد شناسایی قرار گرفت هیچ آدم عاقلی به آن اعتماد نخواهد کرد. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با شناخت حکیمانه‌ای که از آمریکایی‌ها دارند در این زمینه می‌فرماید: «آمریکایی‌ها، هم غیرقابل اعتمادند، هم غیرمنطقی‌اند، هم در برخوردشان صادق نیستند» (بیانات در دیدار مسئولان نظام، ۱۳۹۲/۴/۳۰). «مطالبه بعدی ما از مسئولین این بوده است که گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید. خوشبختانه اخیراً یکی از مسئولین محترم صریحاً گفت که ما به طرف مقابل هیچ اعتمادی نداریم و این خیلی چیز خوبی است. گفتیم به طرف مقابل اعتماد نکنید» (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت (علیهم‌السلام)، ۱۳۹۴/۱/۲۰). کما اینکه آمریکایی‌ها با کمال وقاحت دارند می‌گویند «اگر در قضیه‌ی هسته‌ای ایران کوتاه هم بیاید، تحریم‌ها یکجا و همه برداشته خواهد شد؛ این را صریح دارند می‌گویند. این نشان‌دهنده این است که به این دشمن نمی‌شود اطمینان کرد نمی‌شود اعتماد کرد» (بیانات در دیدار مردم قم، ۱۳۹۳/۱۰/۱۷). شناخت دشمن و روش‌ها و اهداف و شیوه‌های آن پیامدهای متعددی را به دنبال دارد که به بخشی از آن با استفاده از بیانات امامین انقلاب در نمودار زیر اشاره می‌شود.

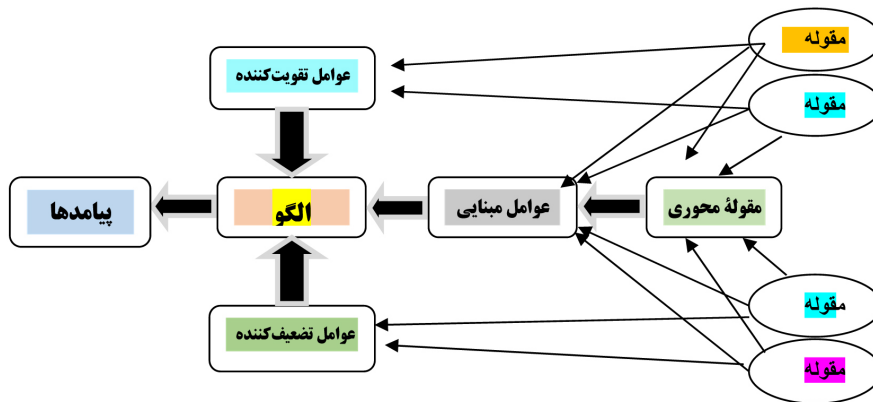
شکل ۵-۷: نتایج و پیامدهای شناخت دشمن (محقق ساخته)

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری، مبنایی است که فرد پژوهشگر براساس آن، درباره روابط بین عواملی که در ایجاد مسئله مهم تشخیص داده شده نظریه پردازی می‌کند، به دلیل اینکه تحقیق حاضر از نوع نظریه پردازی است، نیازی به طرح چارچوب نظری ندارد. «روش نظریه پردازی «داده بنیاد»^۱ روشی است که محقق تلاش می‌کند تا اهداف تحقیق خود را با آن محقق سازد» (ایران نژاد، ۱۳۸۲: ۷۴). مدل مفهومی با استفاده از روش نظریه پردازی «داده بنیاد» تعیین می‌شود و این مدل نظری به آشکارسازی مفاهیم دقیق تحقیق پرداخته و به کشف روابط بین پدیده‌ها از طریق قواعد منطقی توجه می‌کند. تحقیق حاضر به دنبال یافتن الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

1. Grounded Theory

است. در فرجام تحقیق براساس اصول روش کیفی داده بنیاد، مدل مفهومی الگوی دشمن شناسی برابر نمودار شماره ۱، ترسیم خواهد شد. در روش داده بنیاد با طی مراحل، در کدگذاری باز ابتدا مقوله‌ها شکل می‌گیرند. سپس، در مرحله بعدی با کدگذاری محوری مقوله‌های محوری پدید می‌آیند، در کدگذاری انتخابی مؤلفه‌ها تعیین می‌گردند و در نهایت در چهار بُعد عوامل (مبنایی، تقویت کننده، تضعیف کننده و پیامدهای دشمن شناسی) ساماندهی می‌گردند.

نمودار شماره ۱: مدل مفهومی تحقیق

روش شناسی

روش این پژوهش، از نظر روش اجرا با رویکرد کیفی انجام می‌شود و از نظر نوع داده‌ها، کیفی و داده بنیاد است. نوع تحقیق از نظر هدف کاربردی - توسعه‌ای است، چون نتایج آن می‌تواند مورد استفاده کاربردی در مجموعه‌های نظام اسلامی قرار گیرد و از طرفی چون از جنبه نظری - علمی، توسعه بخشی از مباحث نظری مربوط به دشمن شناسی است، در نتیجه توسعه‌ای محسوب می‌شود.

روایی و پایایی

یکی از اقداماتی که محقق باید به دقت انجام دهد، بررسی اعتبار و روایی ابزارهای سنجش مورد استفاده است. در این پژوهش‌ها که با روش داده بنیاد اجرا می‌شود، روایی بیشتر بر روی صحت داده‌ها (روایی درونی) تأکید دارد تا معنایی که در مطالعات کمی بهکار می‌رود. در این پژوهش که

از روش نظریه داده بنیاد در آن استفاده شده و داده‌ها از طریق بررسی به دست آمده است، اعتبار و روایی ابزار سنجش بایستی به صورت جداگانه بررسی و مورد توجه قرار گیرد.

«روایی^۱ اشاره دارد به میزانی که یافته‌ها، واقعیت را توصیف می‌کنند. ریشه‌های معیار روایی را می‌توان در پارادایم اثبات‌گرایی یافت» (مهرابی و دیگران، ۱۳۹۰: ۲۴). «در تحقیق کمی، روایی را می‌توان این‌گونه تعریف نمود که روایی؛ یعنی یک تحقیق تا چه حد دقیقاً آنچه را که قصد ارزیابی‌اش را داشته، سنجیده است (گل‌افشانی، ۲۰۰۳: ۵۵۹). «تعریف فوق در تحقیقات کیفی جایگاه چندانی ندارد، چراکه در تحقیق کیفی، هدف، ارزیابی چیزی نیست» (استنباکا^۲، ۲۰۰۱: ۵۵۱)، «بلکه هدف درک جهان اجتماعی از منظر پاسخگویان (مشارکت‌کنندگان) به وسیله توصیف تفصیلی و دقیق از اقدامات شناختی و نمادین آنها و شناخت معنی مرتبط با رفتار قابل مشاهده آنهاست» (میلز^۳، ۲۰۰۲: ۳۷).

«با وجود اینکه برخی معتقدند روایی به عنوان یک معیار سنتی کمی هیچ ارتباطی با تحقیق کیفی ندارد» (مهرابی و دیگران ۱۳۹۰: ۱۶)، «اما بعضی معتقدند هنگامی که از روایی تحقیق صحبت می‌کنند معمولاً به واژه‌هایی همچون «باورپذیری» «قابل دفاع» «امانت‌دار» بودن اشاره می‌کنند» (فقیهی و علیزاده، ۱۳۸۴: ۱۱).

«پایایی^۴ بیانگر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است، از آنجایی که روایی بدون پایایی نمی‌تواند وجود داشته باشد نشان دادن اولی برای اثبات دومی کافی است (ممیزی تحقیق) را می‌توان به منزله روش خوبی برای بهبود قابلیت اطمینان، پیشنهاد کرد و آن عبارت است از بررسی فرایند محصول تحقیق توسط داوران برای سازگاری آنها» (مایز و پوپ^۵، ۲۰۰۲: ۵۰ - ۵۲).

با توجه به اینکه روایی تحقیق اشاره دارد به میزانی که یافته‌ها، واقعیت را توصیف می‌کند. به عبارتی یک تحقیق تا چه حد دقیقاً آنچه را که قصد ارزیابی‌اش را داشته سنجیده است. در تحقیقات کیفی معمولاً از واژه‌هایی همچون «باورپذیری»، «قابل دفاع» و «امانت‌دار» بودن استفاده می‌شود. در تحقیق حاضر، پس از مشورت با ۱۰ نفر از خبرگان حوزه دشمن‌شناسی، به دلیل ذکر

1. Validity
2. Stenbacka
3. Miles
4. Reliability
5. Mays, N. and pope

و نقل داده‌ها از اصل متن بیانات حضرات امامین انقلاب و از اسناد معتبر و استناد داده‌ها به آنها، شاخص‌های مذکور که گویای روایی تحقیق است، در حد بسیار بالایی قرار دارد. پایایی تحقیق بیانگر پایداری و تشابه نتایج اندازه‌گیری در دوره‌های مختلف زمانی است. در تحقیقات کیفی وجود روایی و اثبات آن برای تحقق پایایی کافی است. در تحقیق حاضر به‌دلیل بهره‌مندی مستمر از نظر خبرگان حوزوی و مسئولان مرتبط در کلیه مراحل و فرایندهای تحقیق، اعم از «واژه‌گزینی» و «واژه‌کاو» برای انتخاب متون مرتبط، «کدگذاری داده‌ها» و «ارزیابی نهایی»، برداشت محقق از بیانات این است که پایایی مورد انتظار برای یک پژوهش به‌خوبی تخمین و برآورد شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

مرحله اول؛ تشکیل بانک داده

این مرحله به‌دلیل تعیین متن و داده‌های اصلی برای تحقیق، از مراحل مهم بشمار می‌رود. در این مرحله، بعد از انتخاب موضوع و عنوان تحقیق، به‌تناسب آنها با مطالعه دقیق و مکرر بیانات امامین انقلاب، کلمات و جملاتی از متن بیانات که به‌صورت مستقیم یا تلویحی ارتباط با دشمن‌شناسی داشت از متن تعیین و داده‌های موردنظر برای تحلیل آماده شد که منجر به جمع‌آوری متن موردنظر، داده اولیه و بانک داده‌ها گردید.

مرحله دوم؛ کدگذاری باز

در این مرحله با مطالعه خط‌به‌خط متن تهیه‌شده، ابتدا کوچک‌ترین واحد تحلیل (پاراگراف) از متن برای کدگذاری انتخاب و در جدولی به شکل جدول ذیل سازمان‌دهی گردید که شامل ۳۶ ردیف شد. بعد از مطالعه، به‌طور مجدد نسبت به دادن یک یا چند برچسب یا کدهای (مفاهیم) متناسب به هر کدام از آنها و همچنین شناسه مربوطه اقدام شد که با مطالعه مکرر و مجدد، بعضی از مفاهیم حذف یا ادغام گردید و در نهایت حدود ۱۵۰ مفهوم یا کد، استخراج شد. در ذیل نمونه‌ای از جدول کدگذاری باز درج می‌گردد.

مفهوم یا کد اولیه	داده‌ها	مستند	ردیف
نقش معنویت در بصیرت	شما معنویاتتان را ان شاء الله تقویت کنید؛ روحتان را تقویت کنید؛ و از همه بصیرها شما ان شاء الله بصیرتر باشید	۱۳۵۸/۰۴/۱۴ محل: قم	
حب دنیا مانع بصیرت	و این اشخاص منحرفی که در داخل و خارج شیطنتهایی می‌خواهند بکنند بسیار ابله هستند! اینها عقلشان را از دست داده‌اند. حب مقام و جاه اینها را اصلاً نابینا کرده، بصیرتشان را از آنها گرفته.	۲۱/۰۱/۱۳۶۱ محل: تهران، حسینیه جماران	
بصیرت شاخصه انسانیت	اشخاصی که بصیرت دارند و هیچ انحراف ندارند و بر صراط مستقیم انسانیتند،	۱۳۵۸/۰۱/۱۸ محل: قم	

جدول شماره ۱: نمونه کدگذاری باز

مرحله سوم؛ کدگذاری محوری

در این مرحله با مقایسه و دسته‌بندی عناوین استخراج شده از داده‌ها در مرحله قبل، زمینه‌های مشترک بین آنها کشف و با طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب مفاهیم محوری، دسته‌بندی گردید که با استفاده از تکنیک مقایسه پایدار، زمینه ظهور ابعاد مشترک مفاهیم که همان کدگذاری محوری است، فراهم گردید. حاصل این مرحله از فرایند، شکل‌گیری شاخص‌ها بود که تعداد آن ۵۵ مورد بود. جدول ذیل نمونه‌ای از مرحله کدگذاری محوری است.

شناسه	شاخص‌ها	مفاهیم	شناسه‌ها
B۲	بصیرت عمومی	ضرورت بصیرت‌افزایی مردم+بصیرت مردم پشتوانه نظام+تاثیر بصیرت خانواده‌ها در ایثارگری و مجاهدت+ بصیرت مردم موجب موفقیت+ بصیرت جوانان فعلی بیشتر است+ ضرورت بصیرت جوانها+ بصیرت عمومی نیاز حرکت عمومی+ نیاز مردم، به تیزبینی و هوشیاری+ ضرورت روشننگری افراد ناآگاه+ افراد ناآگاه تسهیل کننده نفوذ دشمن+تاثیر بصیرت در تشخیص مردم+ حرکت عمومی بصیرت عمومی	+141A+180A+202 A+299A+275A+3 79A+382A+386A +811A+891A+89 2A+1676
B۱۳	پیشرفت و توسعه	بصیرت عامل پیشرفت+ تاثیر بصیرت در پیشرفت و تولید+ تاثیر بصیرت در اصلاح امور و خود سازی+ صبر و بصیرت موجب پیشرفت+ تاثیر بصیرت در زمینه مبارزه و تلاش+ بصیرت موجب حرکت+ بصیرت موجب شکوفائی استعدادها+ بصیرت ضامن آینده خوب کشور+مجاهدت موجب سربلندی یک ملت+پیشرفت مقاومت در اثر ایستادگی+پیشرفت مقاومت در اثر ایستادگی+ ایستادگی مایه اقتدار و پیشرفت	97A+99A+100A+ 110A+109A+120 A+124A+127A+1 28A+129A+130A +98A+102A+112 +A+114A+115A
B۱۵	اتکا به مردم	تاثیر حضور مردم در صحنه+ حضور مردم در صحنه دفع خطر دشمن+ خط دشمن سلب حمایت مردم+ اتکا به قدرت مردم+ حضور مردم مانع دشمنی دشمن+حضور مردم حافظ نظام+ اعتماد به مردم + توده‌ی مردم عامل ترس استکبار+ تکیه به ملت به جای آمریکا+ بیداری اراده‌ی ملت‌ها مانع طغیانگری استکبار+ بصیرت مردم پشتوانه نظام+ ملت مبارزان حقیقی و راستین+ اعتماد به ایمانها+ اعتماد به انگیزه‌های صادقانه+تاثیر بصیرت مردم در پشتیبانی از انقلاب+	16A+17A+19A+1 26A+28A+1A+27 +39A+56A+57A+ 58A+60A+61A+6 2A+63A+64A+65 A++68A+69A+70 +A+71A+72A

جدول شماره ۲: نمونه کدگذاری محوری

مرحله چهارم؛ کدگذاری انتخابی

در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی‌تر، داده‌های سازمان‌دهی‌شده در قالب مؤلفه‌های محدودتری دسته‌بندی شد و به تعداد ۱۶ مورد رسید. هر چند انتظار میرفت که چارچوب نظری در این مرحله پدیدار شود، ولی چنین نشد.

مضامین	مقوله محوری	مفاهیم
عوامل تقویت کننده	بصیرت عمومی	ضرورت بصیرت‌افزایی مردم+بصیرت مردم پشتوانه نظام+تاثیر بصیرت خانواده‌ها در ایثارگری و مجاهدت+ بصیرت مردم موجب موفقیت+ ضرورت بصیرت جوانها(۲)+ بصیرت عمومی نیاز حرکت عمومی(۲)+ نیاز مردم، به تیزبینی و هوشیاری+ ضرورت روشننگری افراد ناآگاه+ افراد ناآگاه تسهیل کننده نفوذ دشمن+تاثیر بصیرت در تشخیص مردم
عوامل راهبردی	استقامت و پایداری	بصیرت موجب استقامت(۶)+بصیرت، مجاهدت و استقامت+ بصیرت وطنی طریق دشوار و پایداری(۳)+ تاثیر بصیرت در تحمل سختی‌ها+ تاثیر بصیرت در ایستادگی قاطع(۲)+ ارزش ایستادگی در مقابل آمریکا و صهیونیسم(۲)+ ایستادگی مردم+مقاومت تنهاراه نجات فلسطین+ ایستادگی در مقابل امریکا و دشمن، اختلال در برنامه‌ها+ تقوا و جهاد اکبر موجب ایستادگی(۲)+ ایران‌الگویمقاومت
نتایج و پیامدها	پیشرفت و شکوفائی	تاثیر بصیرت در پیشرفت و تولید+ تاثیر بصیرت در اصلاح امور+ تاثیر بصیرت در زمینه مبارزه و تلاش+ بصیرت موجب حرکت+ بصیرت موجب شکوفائی استعدادها+ بصیرت ضامن آینده خوب کشور

جدول شماره ۳: نمونه کدگذاری انتخابی

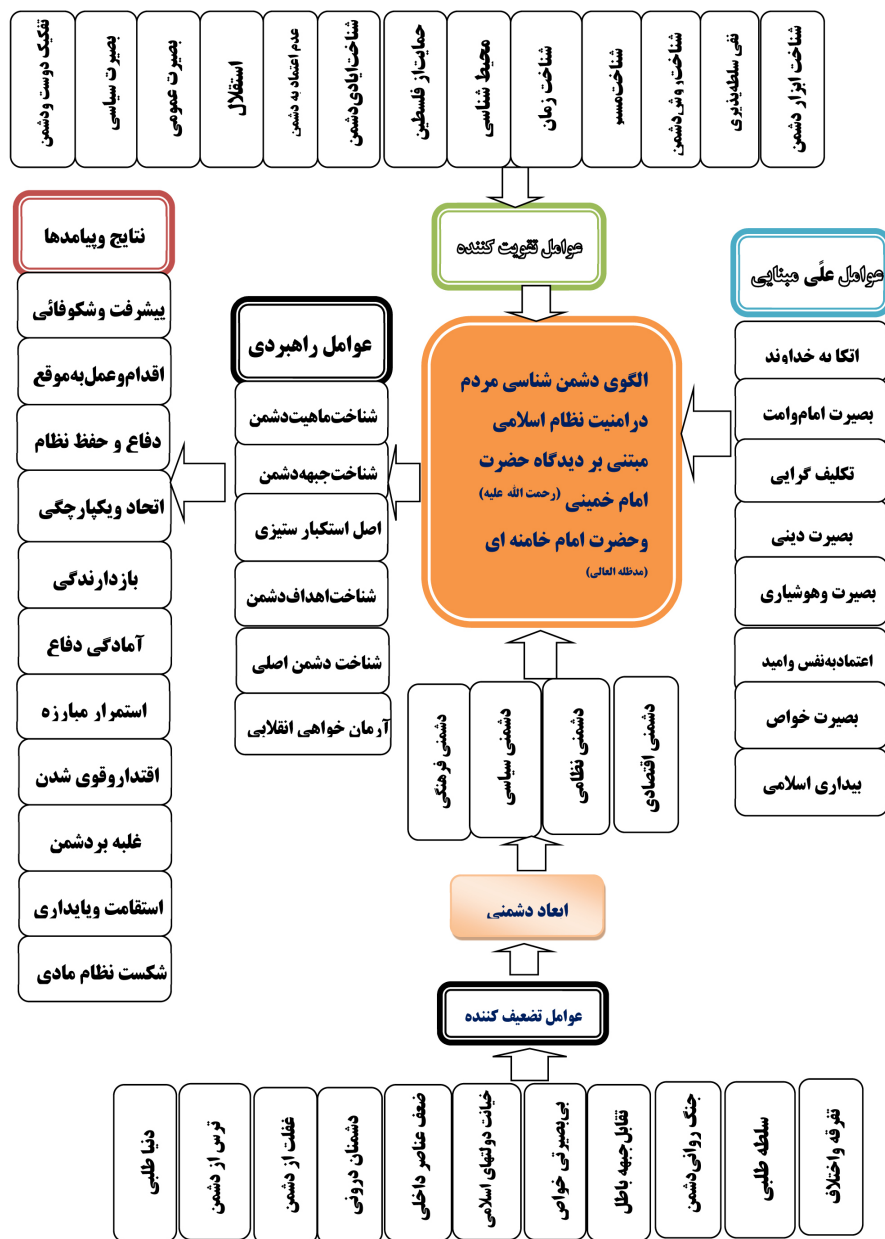
مرحله پنجم؛ مدل‌سازی

این مرحله از مراحل قبلی جدا بوده و فرایند سختی را شامل می‌شود. در این مرحله، با مشاوره‌های مختلف و اجرای تکنیک چندرأیی در میان خبرگان، الگوی نهایی پدیدار شد. ۱۶ مؤلفه استخراج شده از مراحل قبل در قالب چهار بُعد و هر یک با نقش و جایگاه معینی به شرح ذیل دسته‌بندی شد:

۱) عوامل مؤثر یا مبنایی؛ ۲) عوامل تقویت کننده؛ ۳) عوامل تضعیف کننده؛ ۴) نتایج و پیامدهای الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت‌الله‌علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) حاصل از اجرای روش داده بنیاد در شکل زیر آمده است.

الگوی دشمن‌شناسی مردم در امنیت نظام اسلامی مبتنی بر دیدگاه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

با وجود اینکه متدولوژی نظریه داده بنیاد روشی برای تولید نظریه است نه آزمون نظریه؛ لذا چنانچه لازم باشد در تحقیقی جداگانه علاوه بر نظریه پردازی نسبت به سنجش و تست نظریه از طریق روش کمی و تجزیه تحلیل آماری انجام می‌شود. و این تست نظریه نیز به معنی اعتبار سنجی کلام امامین انقلاب نیست بلکه سنجش صحت برداشت محقق از کلام آن بزرگواران و ابتکار محقق در دسته بندی مطالب و تعیین روابط بین آنهاست.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالعات انجام شده از مبانی نظری موضوع و متون بیانات حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی)، تحلیل محتوای بیانات، الگوی دشمن شناسی مبتنی بر دیدگاه حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) شامل عوامل موثر بر شناخت دشمنان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران عبارتند از؛ بصیرت امام ورهبری نظام، بصیرت عمومی، بصیرت خواص، اتکا به خداوند، تاثیر ایمان و تقوا در بصیرت، اتحاد و یکپارچگی، اقتدار، استقامت و پایداری و اتکا به مردم شریف ایران اسلامی در این امر متغیرهایی وجود دارد که زمینه ساز این شناخت و بصیرت است از جمله آنها دین محوری، و شناخت زمان، صحنه و ابزار دشمنی، ترفند و حيله‌ها، اهداف، روشها و یادی دشمن است که با بصیرت سیاسی، اعتماد به نفس محقق می‌شود. این در حالی است که بعضی از عوامل حالت باز دارنده دارد که عبارتند: غفلت از دشمن، خطر دشمنان درونی، یاس ناامیدی مردم، ترس از دشمن، دنیا طلبی، ایجاد ناامنی، جنگ روانی دشمن، ضعف موجب تشدید دشمنی، طواغیت، روحیه استکباری و... بر اساس بیانات حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) بصیرت و دشمن شناسی نتایج پیامدهای مطلوبی برای نظام و کشور دارد که بخشی از آن عبارتند از: عدم اعتماد به دشمن، دفاع و حفظ نظام، پیشرفت و توسعه، نفي سلطه پذیری، اقدام و عمل به موقع، استکبار ستیزی، غلبه بر دشمن، تعیین مصادیق دشمن، شناخت ماهیت استکبار و مخصوصا آمریکا است. با وجود اینکه دشمنان و در راس آنها استکبار با ماهیت نظام دشمنی ذاتی دارد، ابعاد دشمنی دشمنان شامل دشمنی نظامی، دشمنی فرهنگی، دشمنی سیاسی، دشمنی اقتصادی است.

پیشنهادها

- ۱- ابعاد دشمنی و عوامل تضعیف و تشدید آن برای مسئولین تبیین گردد.
- ۲- تحقیق دیگری در زمینه نحوه مقابله با دشمنان و در راس آنها استکبار اجرا و تشریح شود.
- ۳- عوامل موثر بر شناخت دشمنان به عنوان محورها و الزامات عملی برای مسئولین راهبردی توجیه و عمل به آن منشاء اثر در انتصابات قرار گیرد.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم، ترجمه: شیرازی، آیت الله ناصر مکارم (۱۳۸۴). ترجمه قرآن کریم، قم، چاپ دوم، انتشارات اسوه .
۲. امام خمینی، سیدروح ا... (۱۳۸۵). مجموعه صحیفه نور، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران.
۳. امام خامنه ای، سیدعلی (۱۳۹۳). بیانات و مکتوبات قابل دسترسی در سایت معظّم له، *khamenei.ir*.
۴. امام خامنه‌ای، سیدعلی (۱۳۶۸-۱۳۹۵). حدیث ولایت (مجموعه رهنمودها)، مؤسسه نشر آثار، تهران.
۵. آقا بخشی، علی، افشاری راد، مینو (۱۳۸۷). فرهنگ علوم سیاسی، تهران، نشر چاپار .
۶. افتخاری، اصغر (۱۳۸۹). استکبارستیزی حضرت امام خمینی (ره)، فصلنامه سیاست دفاعی، شماره ۶۶.
۷. استراتژی دفاعی در اندیشه حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه)، در مقابله با استکبار (۱۳۸۶). مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی (رحمت الله علیه).
۸. حاجی صادقی، عبدالله (۱۳۸۹). جنگ فرهنگی استکبار، انتشارات زمزمه هدایت، قم.
۹. حسینی، سید کمال (۱۳۸۶). دشمن شناسی از دیدگاه قرآن، چاپ اول، تهران، لوح محفوظ.
۱۰. خاکی، غلامرضا (۱۳۸۶). روش تحقیق بارویکرد به پایان نامه نویسی، انتشارات بازتاب، چاپ ۴، تهران.
۱۱. دانایی فرد، حسن و همکاران (۱۳۸۶). روش شناسی پژوهش کمی در مدیریت؛ رویکردی جامع، انتشارات صفار، چاپ دوم، تهران.
۱۲. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳). فرهنگ لغت، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۱۳. راغب اصفهانی، محمد بن حسین (۱۴۱۲ق). المفردات فی غریب القرآن، انتشارات نشر دارالعلم، دمشق.
۱۴. سورین، ورنر، تانکارد، جیمز (۱۳۸۶). نظریه‌های ارتباطات، علیرضا دهقان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۵. شیدائیان، حسین (۱۳۹۳). الزامات انقلاب اسلامی در مقابله با استکبار جهانی از نگاه امام خمینی (رحمت الله علیه).

۱۶. سید موسوی، مهدی (۱۳۹۴). بررسی روش‌های مبارزه با استبداد در قرآن، نشر فرهنگ و معارف قرآن .
۱۷. طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۴). ترجمه تفسیر المیزان، ۲۰ جلد، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، فتر انتشارات اسلامی ایران - قم، چاپ: ۵، ه.ش.
۱۸. کریمی، حسین (۱۳۹۱). حدیث دشمن شناسی، چاپ اول زمستان، انتشارات پیام ماندگار.
۱۹. گودرزی، محسن (۱۳۹۶). تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده امنیت (رساله دکتری) الگوی راهبردی استکبارستیزی جمهوری اسلامی ایران. از منظر آموزه‌های قرآن کریم و سیره نبوی (صلی الله علیه و آله) با تاکید بر بعد فرهنگی .
۲۰. مظفری، آیت (۱۳۸۹). راهبردهای بصیرت از دیدگاه مقام معظم رهبری، چاپ اول، قم، انتشارات زمزم هدایت.
۲۱. مطهری، شهید استاد مرتضی (۱۳۶۸). نظری به نظام اقتصادی اسلام متفکر، چاپ اول، بهار، انتشارات صدرا .
۲۲. نگارش، حمید (۱۳۸۹). دشمن شناسی از دیدگاه امام خمینی (ره)، چاپ هفتم، بهار، قم، انتشارات زمزم هدایت .
۲۳. یدالهی، رضا (۱۳۹۵). تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی، دانشکده دفاع (رساله دکتری) تبیین اصول دفاعی مکتب اسلام و ارائه نظریه دفاعی .